

Marko Medved

ŽUPE RIJEČKE BISKUPIJE TIJEKOM TALIJANSKE UPRAVE

Dr. sc. Marko Medved, Teologija u Rijeci
UDK: 27[262.2 : 262.3](497.5)"1925/1947"
Izvorni znanstveni rad

Članak donosi popis župa nad kojima su apostolski administratori i biskupi Riječke biskupije tijekom talijanske uprave imali jurisdikciju. Ta je biskupija bila višenacionalna s hrvatskim, talijanskim i slovenskim vjernicima. Historiografija triju naroda Riječke biskupije između dvaju svjetskih ratova slabo je poznata. Posljedica toga je da su i činjenice vezane uz početke onih župa koje su tada nastale još uvijek ovijene u tamu unatoč u povijesnim okvirima kratkome razdoblju koje nas od toga vremena dijeli. U radu se može pratiti rast broja župa u samome gradu Rijeci i izvan njega. U prilogu se donose dekreti osnivanja župa kako bi se znanstvenicima ponudio izvor koji će korigirati do sada pogrešno citirane činjenice iz nama bliže povijesti.

Ključne riječi: *župe, apostolska administratura Rijeke, Riječka biskupija, Isidoro Sain, Antonio Santin, Ugo Camozzo.*

* * *

Uvod

Stvaranjem Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca pitanje Rijeke ostalo je otvoreno. Nakon nekoliko nestabilnih godina status grada određen je ugovorima od 27. siječnja 1924. između Rima i Beograda koji su, između ostalog, sadržavali i ugovor o aneksiji Rijeke Italiji. Još prije toga Stolica imenuje za apostolskoga administratora «Rijeke i predgrađa» Celsa Costantinija (1920.-1922.),¹ **izuzevši grad od vlasti hrvatskoga biskupa u Senju**. Konzistorijalna kongregacija 17. rujna 1922. za novog apostolskog administratora imenuje bene-

¹ *Acta Apostolicae Sedis*, XIV (1922.) 15, str. 556.

diktinca Isidora Saina. Nakon aneksije grada Italiji, osniva se Riječka biskupija bulom *Supremum pastorale munus* od 25. travnja 1925.² Njezin nastanak omogućen je povoljnim uvjetima na političkom i crkvenom polju. Prvi biskup 1926. postaje dotadašnji apostolski administrator Isidoro Sain koji vodi novu biskupiju sve do 1932. Njega nasljeđuje Antonio Santin koji će dijecezom upravljati od 1933. do 1938., a zadnji je talijanski biskup Rijeke Ugo Camozzo, od 1938. do 1947.

1. Župe apostolske administrature Rijeke

1.1 Dismembracija gradske župe Uznesenja Marijina

U samome gradu Rijeci postoji *od pamtivijeka* samo jedna župa. To je župa Uznesenja Blažene Djevice Marije ili Assunta. Pri toj središnjoj crkvi djelovao je zborni kaptol na čelu s arhidakonom. U riječkome predgrađu Drenova postoji od 1837. župa Gospe Karmelske. Tijekom jozefinizma u gradu je kratko postojala još jedna župa (1789.-1808.) povjerena kapucinima u njihovoj crkvi sv. Augustina.

Nakon Prvoga svjetskoga rata pastoralni su razlozi išli u smjeru cijepanja gradske župe s 45.000 duša u nekoliko manjih. Doduše, više od brige za pastoralnu skrb, u prilog stvaranju novih župa presudnijom se pokazala činjenica da se time otvarao put osnivanju samostalne biskupije. Riječke gradske vlasti i predstavnik Svete Stolice djelovali su u tome smjeru.

Dekret o dismembraciji riječke župe pripremio je još Celso Costantini, prvi apostolski administrator «Rijeke i predgrađa» koji je tu funkciju obnašao od 1920. do 1922. Samo nekoliko dana od preuzimanja funkcije, 16. lipnja 1920. dobiva od Konzistorijalne kongregacije ovlasti za podjelu riječke župe:

Quum in civitate Fluminis eiusque suburbiis, praeter parvam illam quae Drenova vocatur, una tantum habeatur paroecia, plus quam 46 millibus inhabitantibus constans, bonum animarum requirit

2 Isto, XVII (1925.) 13, str. 519-521.

ut divisio aliqua fiat, quo spirituali fidelium curae melius consolatur. His itaque aliisque inspectis quae ad S. Sedem delatae sunt, facultas fit, ut dictam paroeciam dividere et dismembrare possis paroecias erigendo, prout adiuncta loci, temporis, et reddituum suaserint, atque pro tuo prudenti arbitrio, servatis in reliquo de iure servandis³.

Razloge zbog kojih on nije uspio realizirati samo kanonsko osnivanje valja tražiti u nestabilnoj političkoj situaciji i u poteškoćama s pronalaskom klera za upravljanje samim župama.

Nove je gradske župe osnovao njegov nasljednik apostolski administrator Isidoro Sain O.S.B. dekretom od 16. srpnja 1923.⁴ Istoga je dana uputio pismo kleru i vjernicima grada Rijeke.⁵ Sama promulgacija dekreta bila je 22. srpnja, dok je za početak djelovanja župa određen 1. kolovoza iste godine. Dismembracijom gradske župe ustanovljene su župe Svih svetih, Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije, Presvetoga Otkupitelja i svetog Nikole. Dekret je bio nužan jer je odgovarao pastoralnim potrebama velikoga grada o čijim vjerskim potrebama nije više mogla skrbiti samo jedna župa čija se župna crkva k tome nalazila u središtu grada, dok su se nova naselja širila daleko od središta, na zapadnim i sjevernim područjima.

Isidoro Sain je pastoral u svim župama osim u onoj Bezgrješnog začeca BDM, povjerio svjetovnome kleru, dok je potonju dao kapucinima. Najteže je bilo pronaći svećenika za siromašnu župu sv. Nikole koju je prvotno namjeravao povjeriti salezijancima ili josipovcima.

U trenutku osnivanja župa, prema procjeni apostolskoga administratora, nove su župe brojile: 19.000 duša Uznesenje Marijino, 7000 Bezgrješna, 3000 Svi sveti, 7000 Presveti Otkupitelj, 3000 Sveti Nikola, 1900 Drenova.⁶ **Broj vjernika u novim župama brzo je rastao. Biskupijski shematizam iz 1938. navodi brojke od 18.000**

3 Reskript kardinala Gaetana De Laija, 16. lipnja 1920., NADBISKUPSKI ARHIV RIJEKA (NAR), *Osnivanje biskupije*, str. 106-107.

4 NAR, *Acta* 213/1923.

5 *Isto*, 214/1923.

6 Prilog pismu Isidora Saina kardinalu Gaetanu De Laiju, 31. svibnja 1924., NAR, *Osnivanje biskupije*, str. 86.

za staru župu Uznesenja BDM, 6000 za Sve svete, 9000 za Bezgrješnu, 16.000 za Presvetoga Otkupitelja, 10.000 za Sv. Nikolu.

Dekret osnivanja gradskih župa Rijeke Talijani prihvaćaju s odobravanjem dok su mu Hrvati protivni. Kritike i suprotstavljanja nisu bili motivirani pastoralnim razlozima jer su svi, bez obzira na nacionalnu pripadnost, znali da vjerske potrebe stanovnika Rijeke zahtijevaju više župa. Hrvatsko je novinstvo izrazilo iznenađenje brzinom kojom su nove župe osnovane. Apostolski je administrator optužen da nije bio vođen vjerskim motivom nego je postao instrumentom talijanske politike.⁷

Isidoro Sain odgovara na te optužbe pismom tajniku za Izvanredne crkvene poslove Svete Stolice:

„Jedini razlog zbog kojeg sam ustanovio nove župe jest da pomognem duhovnome dobru duša čemu se već poodavna osjećala potreba. Ukoliko netko drugi želi u tome vidjeti neke druge ili političke ciljeve, moja je dužnost reći da to ne odgovara istini i mojim intencijama jer sam uvjeren da je ustanova župa čisto crkvena stvar koja nema drugih nakana osim duhovnog boljitka duša i stoga je izvan bilo kakvih političkih razloga.“⁸

Glede kritika koje su mu upućivali u hrvatskome novinstvu, Isidoro Sain piše kardinalu Gaetanu De Laiju 25. srpnja 1923.:

„Nemojte previše obraćati pažnju jer što god da se u Rijeci poduzme na crkvenom ili političkom polju a da nije hrvatski čin, odmah se interpretira negativno u tome dnevnom listu.“⁹

Dok je još formalno bio na snazi Rapalski ugovor, Isidoro Sain traži od Svete Stolice proširenje svoje jurisdikcije i na područje Zameta, Kantride i dijelova župe Kastav koji su pripadali Tršćansko-koparskoj biskupiji, a nalazili su se u Kraljevini SHS. U pismu Kon-

⁷ Sušački dnevnik *Primorski Novi list* 24. srpnja 1923. piše kako će nove župe voditi talijanski svećenici koji su neprijateljski raspoloženi prema Hrvatima. Navodi kako riječki Hrvati protestiraju, da je održan skup na Kozali, ali je morao biti prekinut uslijed fašističkih prijetnji. Kritike se upućuju i prema Svetoj Stolici: «[...] nismo se nadali da će rimska stolica tako djelovati». Slični su komentari ponovljeni i 29. srpnja 1923.

⁸ Pismo Francescu Borgonginiju Duciju, 31. kolovoza 1923., NAR, *Osnivanje župa*, str. 93-94.

⁹ *Isto*, str. 41-44.

zistorijalnoj kongregaciji od 14. rujna 1923. Isidoro Sain objašnjava razloge zbog kojih je tražio proširenje svoje jurisdikcije. Njegov je zahtjev prihvaćen te je 5. studenoga 1923. Konzistorijalna kongregacija stavila pod vlast apostolskoga administratora, «privremeno i dok postoje sadašnje okolnosti», područja na kojima je proširena civilna vlast riječke vlade, tj. na Zamet i Kantridu.¹⁰

Nakon potpisivanja rimskih sporazuma 27. siječnja 1924., Isidoro Sain 5. veljače 1924. traži od vojnoga guvernera Rijeke uključivanje i zametske crkve Presvetoga Srca Isusova unutar talijanskih granica. Objasnjavao je da će samo na taj način moći udovoljiti želji koju mu je još 6. prosinca 1923. uputio civilni magistrat Rijeke da Zamet uzdigne u župu. Hrvati s područja Zameta javno su protestirali i izborili se pred komisijom za granice da zametska crkva ostane na jugoslavenskoj strani granice.¹¹ Već 28. veljače 1924. Isidoro Sain traži od Svete Stolice da se Kastvu vrate područja nad kojima je kratkotrajno imao ovlast riječki apostolski administrator.¹²

Apostolska administratura Rijeke nakon osnivanja novih gradskih župa 1923. broji šest župa: Drenova (Gospa Karmelska), Uznesenje Marijino, Bezgrješno Začecje, Presveti Otkupitelj, Svi sveti i Sv. Nikola.

2. Župe novouspostavljene Riječke biskupije

Riječka biskupija osnovana je bulom *Supremum pastorale munus* od 25. travnja 1925. Novoj je biskupiji pripalo šesnaest župa koje su se nalazile na teritoriju Kvarnerske provincije slijedeći načelo da se crkvene granice, tj. biskupijske, poklapaju s civilno-administrativnim.

Do sada se pogrešno navodilo kako je biskupija u Rijeci stvorena s trinaest župa jer su autori ponavljali pogrešan podatak koji je dolazio od Frana Barbalića i njegova djela iz 1931. Godine.¹³

¹⁰ NAR, *Osnivanje biskupije*, str. 66.

¹¹ «Kako su žene očuvale crkvu u Zametu», *Bakarska zvana*, V (1967.) 5, str. 9-10.

¹² NAR, *Osnivanje biskupije*, str. 68-69.

¹³ *Vjerska sloboda Hrvata i Slovenaca*, Zagreb, 1931., str. 11. Iz toga izvora proizlazi pogrešan podatak koji će ponavljati i drugi autori: BLAŽEKOVIĆ, Tatjana, «Postanak riječke biskupije i njezino

Riječka je biskupija nastala tako da je dotadašnjoj apostolskoj administraturi «Rijeke i predgrađa», koja se prostirala nad šest župa, pribrojeno još deset župa: iz Ljubljanske biskupije 3 i Tršćansko-koparske biskupije 7 župa.¹⁴ Osim apostolske administrature Rijeke, riječ je o župama Jelšane, Klana, Veprinac, Brseč, Mošćenice, Lovran i Volosko iz Tršćansko-koparske biskupije koje su tvorile Vološćanski dekanat i o župama Prem, Trnovo (Ilirska Bistrica) i Knežak iz Ljubljanske biskupije koje su sačinjavale dekanat Trnovo-Bistrica.

Župa Volosko, osim župne crkve sv. Ane, obuhvaćala je crkve sv. Roka, sv. Ane na Puževom Bregu u Pobrima, kapele sestara usmiljenki sv. Vinka u zavodu i u sanatoriju. S obzirom da u trenutku osnivanja biskupije još ne postoji samostalna opatijska župa, ovdje valja pribrojiti i crkve na području te kapelanije o kojoj pišemo kasnije. Župa Volosko s Opatijom brojila je više od 6000 duša, a nakon separacije 1926. godine 2580 duša.¹⁵

Župa Lovran, osim župne crkve sv. Jurja, obuhvaćala je crkve sv. Ivana Krstitelja, Presvetoga Trojstva, sv. Nikole u Iki, Uskrslog Spasitelja na groblju, sv. Mihovila u Lovranskoj Dragi, sv. Roka (Frančiči-Liganj), kapelu BDM Bezgrješne u svećeničkome domu u Iki. Brojila je 4215 duša.

Župa Mošćenice je, osim župne crkve sv. Andrije apostola, obuhvaćala crkve sv. Bartula apostola na groblju, sv. Sebastijana, sv. Križa na Kalvariji, Blažene Djevice Marije u Dragi, sv. Antuna Padovanskoga u Ostružnjaku, sv. Marine u Dragi, sv. Petra u istoimenom mjestu i kapelu Krista Kralja i Marije Pomoćnice izgrađene kasnije. Brojila je 2077 duša.

---

djelovanje do početka Drugog svjetskog rata», *Jadranski zbornik*, V (1962.), str. 147; Bogović, Mile, «Rijeka kao crkveno središte», *Sveti Vid. Zbornik*, I (1995.), str. 96.

14 Bilo je 6 kapelanija (4 iz Tršćansko-koparske i 2 iz Ljubljanske biskupije); jedan vikarijat iz Tršćansko-koparske i jedan iz Ljubljanske biskupije.

15 Podatke navodimo prema: *Status cleri et beneficiorum Dioecesis Fluminensis ineunte anno 1938*, (Rijeka), 1938. Do danas ne postoji monografija koja bi na jednom mjestu sabrala sve župe Riječke nadbiskupije. Jedini pokušaj u tome smjeru učinio je Josip Frković spomenicom tada još Riječko-senjske nadbiskupije. Taj strojopis čuva se u knjižnici Teologije u Rijeci.

Župa Brseč, osim župne crkve sv. Jurja, obuhvaćala je crkve sv. Križa, sv. Stjepana mučenika, sv. Marije Magdalene, sv. Jelene, sv. Martina u Sv. Jeleni. Brojila je 964 duše.

Župa Veprinac, osim župne crkve sv. Marka evanđelista, obuhvaćala je crkve sv. Petra u Poljanama, sv. Ane, sv. Jelene i BDM. Brojila je 1890 duša.

Župa Klana, osim župne crkve sv. Jeronima, obuhvaćala je crkve sv. Roka, sv. Mihovila na groblju, sv. Nikole biskupa (Studena) i BDM Bezgrješne (Breza). Brojila je 1498 duša.

Župa Jelšane, osim župne crkve Uznesenja BDM, obuhvaćala je crkve sv. Križa na groblju, Presvetoga Trojstva (Veliko Brdo), sv. Ane (Dolenje), sv. Josipa (Novokračine), sv. Jurja (Iskra), sv. Mihovila (Pasjak), sv. Nikole (Rupa), sv. Antuna Opata (Šapjane), sv. Ivana Krstitelja (Sušak) i sv. Vinka (Škalnica). Brojila je 3824 duše.¹⁶

Župa Trnovo u Ilirskoj Bistrici, osim župne crkve sv. Petra, obuhvaćala je i crkvu sv. Jurja (Bistrica), kapelu Prikazanja BDM školskih sestara Notre Dame, crkvu sv. Marije Magdalene (Koseze), crkvu sv. Kuzme i Damjana (Velika Bukovica), sv. Roka (Mala Bukovica), sv. Florijana (Dobropolje), sv. Stjepana (Topolc), sv. Fabijana i Sebastijana (Zarečje), Duha Svetoga (Brce), sv. Bartolomeja (Gornji Zemon), sv. Mihovila (Doljni Zemon), Majke Božje Snježne (Jablanica), sv. Križa (Vrbovo), sv. Joakima (Jasen), sv. Vida (Sv. Vid), sv. Urbana (Tominje), kapelaniju sv. Antuna Padovanskog (Podstenje) i kapelaniju sv. Stjepana (Harije). Brojila je 7644 duša.

Župa Knežak, osim župne crkve Uznesenja BDM, obuhvaćala je crkve sv. Barbare na groblju, sv. Ane (Bač), sv. Ivana Krstitelja (Bač), sv. Antuna (Koritnice), sv. Jeronima (Koritnice), sv. Jurja (Sv. Jurij). Brojila je 2870 duša.

16 Više o povijesti slovenske Crkve i dotičnu bibliografiju vidi: BENEDIK, Metod, *Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju*, Ljubljana, 2002. O starijim slovenskim župama vidi: HOEFLER, Janez, *Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem: Primorska, Oglejski patriarhat, Goriška nadškofija, Tržaška škofija*, Nova Gorica, 2001.

2.1 Isidoro Sain osniva izvangradske župe

2.1.1 Župa u Opatiji

Još kao apostolski administrator Riječke biskupije, Isidoro Sain traži 30. travnja 1926. dopuštenje Svetoga Oca za odvajanje kapelanije Opatija od župe Volosko, njezino uzdizanje u samostalnu župu i, zbog nedostatka dijecezanskoga klera, povjeravanje župnog pastoralna benediktincima olivetanske kongregacije. Pozitivan odgovor i dozvola iz Konzistorijalne kongregacije stižu 4. svibnja 1926. Isidoro Sain, koji je u međuvremenu postao prvim riječkim biskupom, osniva 22. studenog 1926. župu Navještenja Blažene Djevice Marije.¹⁷ Dekret osnivanja opatijske župe donesen je na blagdan svete Cecilije, no zanimljivo je da je toga dana bio i rođendan riječkoga ordinarija, utemeljitelja župe.

U dekretu osnivanja župe govori se o župi Opatija-Veprinac. Među razloge uspostave župe Sain navodi rast broja stanovništva zbog čega je pastoralna skrb, uslijed udaljenosti, bila otežana. Novu župu sačinjavao je teritorij koji je do tada dijelom pripadao župama Volosko i Veprinac. Nakon što opisuje granice nove župe, biskup želi precizirati da će dvije župe i nadalje koristiti groblje u Voloskom na kojem imaju pravo pokapati svoje pokojnike bez obzira na mjesto preminuća. U dekretu uspostave župe Sain određuje da će do izgradnje nove crkve za župnu crkvu služiti crkva svetoga Jakova. U samome dekretu odbacuju se presizanja svjetovne vlasti na patronat.¹⁸

O potrebi uspostave nove župe u Opatiji razmišljalo se i prije no što je ona iz Tršćansko-koparske prešla u Riječku biskupiju. Iz pisma upućenog tršćansko-koparskome biskupu sa sjednice *Vijeća za izgradnju nove Crkve*, koja je održana krajem 1921. godine, u desetoj i jedanaestoj točki tvrdilo se:

¹⁷ NAR, *Acta*, 478/1926.

¹⁸ Usp. MEDVED, Marko, «Crkvene prilike u Opatiji za vrijeme talijanske uprave», u: CRNKOVIĆ, Goran (ur.), *Opatijske crkvene obljetnice. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Opatiji 17. i 18. studenoga 2006. godine*, Opatija, 2008., str. 67-74.

«[...] ovaj skup jednodušno moli Vašu Preuzvišenost i sve vlasti, i u tome ne mislimo da je riječ o prekoračenju naših ovlasti, da Opatija bude uzdignuta u župu i da što prije dobije svoga titulara.»¹⁹

U pripravnim materijalima za uspostavu biskupije iz 1924. godine već je bio predviđen osnutak župa u Opatiji i Matuljima. Riječki je administrator planirao Opatiju i kao sjedište cijeloga Vološćanskoga dekanata.²⁰

Župa Opatija, osim crkve sv. Jakova i crkve Navještenja BDM u izgradnji, obuhvaćala je i kapelu sv. Mihovila na groblju. Brojila je 4208 duša.

2.1.2 Nove župe Brgud, Rukavac, Zagorje i Podgrađe

Dekretom od 15. siječnja 1929. riječki biskup Isidoro Sain osniva četiri nove župe.²¹ Tada su nastale dvije hrvatske i dvije slovenske župe. Župama su postali dotadašnji vikarijati Podgrađe (s crkvom Gospe Karmelske) i Zagorje (s crkvom sv. Jelene), kapelanije sv. Nikole u Brgudu koja je odcijepljena od župe Jelšane i sjedinjena s kapelanijom sv. Antuna u Zvoneću i kapelanija sv. Luke u Rukavcu koja je još otprije bila odvojena od župe Kastav nakon razgraničenja između Italije i Jugoslavije.

Kao što tvrdi u samome dekretu, nastanak četiriju župa plod je pastoralne vizitacije biskupije koju je ordinarij obavio tijekom 1927. i 1928. godine. Svećenike koji su do tada upravljali tim kapelanijama i vikarijatima imenovao je za upravitelje župa. Razlog za uzdignuće Brguda u župu bio je etničke prirode: radilo se o hrvatskoj zajednici vjernika, za razliku od slovenske nacionalnosti mještana Jelšana. U slučaju drugih župa, Sain je u obrazloženje osnutka naveo jednostavno činjenicu da su spomenute zajednice zavređivale župski karakter s obzirom da su i do tada snosile troškove svojih kapelana.²²

19 Zapisnik sjednice Vijeća za izgradnju nove Crkve održane 22. prosinca 1921. godine. NAR, *Opatija*, bez signature.

20 Zabilješke Isidora Saina za pismo kardinalu De Laiju od 31. svibnja 1924. NAR, *Osnivanje biskupije*, 86. Usp. Isidoro Sain prefektu Emanuelu Vivoriju, 28. travnja 1926. NAR, *Acta*, 185/1926.

21 *Isto*, 17/1929.

22 *Isto*, 17/1929, 2.

Župa Podgraje, osim župne crkve Gospe Karmelske, obuhvaćala je filijalnu crkvu sv. Josipa (Kuteževo) i jednu privatnu kapelu (Zabiče). Brojila je 1400 duša.

Župa Zagorje Sv. Martin posvećena sv. Jeleni, osim župne, obuhvaćala je crkve sv. Pavla na groblju, Blažene Djevice Marije (Drskovče), sv. Justa (Parje), sv. Martina (Tabor), sv. Marije Magdalene (Kilovče), Marije Pomoćnice (Ratečevo Brdo). Brojila je 1270 duša.

Župa Rukavac, osim župne crkve sv. Luke evanđelista, obuhvaćala je i crkvu sv. Roka na groblju. Brojila je 2438 duša.

Župa Veli Brgud, osim župne crkve BDM Bezgrješne, obuhvaćala je kapelu sv. Nikole na groblju, kapelaniju Zvoneće s crkvom sv. Antuna u Zvoneću i sv. Josipa u Brezi. Brojila je 2311 duša. Sainov dekret pogrešno govori o tituli sv. Nikole i ne spominje pridjev Veli kod imena mjesta Brgud. Župa je bila posvećena Gospi Bezgrješnoj, što je i potvrđeno dekretom biskupa Antonija Santina iz 1936.²³

3. Nove župe za episkopata Antonija Santina (1933.-1938.)

3.1 Priključenje župa Tršćansko-koparske biskupije

Osnutkom Riječke biskupije 1925. Jelšanski dekanat podijeljen je tako da je župa Jelšane s kapelanijama Podgraje i Brgud prešla u sastav nove dijeceze, dok su ostale župe dekanata (Hrušica, Vele Mune, Golac i Vodice s kapelanijama Pregarje, Podgrad) i Starod iz župe Jelšane, ostale u sastavu Tršćansko-koparske biskupije.²⁴

Bula osnutka Riječke biskupije određivala je da granice nove dijeceze, kao što rekosmo, slijede granice civilne Kvarnerske provincije. U međuvremenu je kraljevskim dekretom od 4. listopada 1928. provincija sa sjedištem u Rijeci proširena i na slovenske općine Podgrad i Materija (u talijanskim izvorima Castelnovo i Matteria) koje su do tada pripadale Istarskoj provinciji i bile pod crkvenom

²³ *Isto*, 316/1934.

²⁴ Nakon promjena granica uspostavom nove riječke dijeceze, tršćansko-koparski ordinarij Luigi Fogar 19. srpnja 1925. osnovao je novi dekanat Hrušica sa župama i kapelanijama koje su ostale pod njegovom jurisdikcijom. Dekanatu je pridružena i župa Brezovica s kapelanijom Slivje iz dekanata Dolina.

jurisdikcijom tršćansko-koparskoga biskupa. Slijedeći proklamiranu normu da biskupijske granice prate civilnu administrativno-upravnu podjelu, Konzistorijalna kongregacija je 28. travnja 1934. izmijenila granice između Tršćansko-koparske i Riječke biskupije. Biskupiji u Rijeci pripale su župe Brezovica (sv. Stjepana mučenika), Golac (sv. Nikole), Vodice (sv. Martina), Hrušica (sv. Krševana), Vele Mune (sv. Marije Magdalene) i kapelanije Slivje (sv. Martina), Podgrad (sv. Jakova), Pregarje (sv. Lovre), Starod (sv. Josipa). Dekretom od 8. lipnja riječki je ordinarij odredio 15. lipnja, blagdan Sv. Vida i Modesta, zaštitnika grada Rijeke i biskupije, kao dan stupanja na snagu tih promjena.²⁵

Prije Santinova dolaska u Rijeku te je izmjene pripremio apostolski administrator Riječke biskupije Carlo Mecchia tijekom 1932. godine. Konzistorijalna kongregacija istodobno je određivala dismembraciju mjesta Hrpelje s oko 500 duša i Dana pri Divači s oko 600 duša od župa Brezovica i Vodice, ostavljajući ih tršćansko-koparskome biskupu. Nakon tih teritorijalnih promjena Riječka je biskupija brojila 40 dijecezanskih svećenika.²⁶ Riječki biskup Antonio Santin ostavio je tršćansko-koparskome biskupu četvoricu sjemeništara rodом iz tih župa.²⁷

Župa Vodice, osim župne crkve sv. Martina biskupa, obuhvaćala je crkvu sv. Jelene (Jelovice). Brojila je 662 duše.

Župa Golac, osim župne crkve sv. Nikole biskupa, obuhvaćala je crkve sv. Kancijana na groblju i sv. Antuna u Poljanama. Brojila je 906 duša.

Župa Hrušica, osim župne crkve sv. Krševana mučenika, obuhvaćala je crkvu sv. Vida (Hrušica), sv. Mihovila (Male Loče), sv. Ivana evanđelista (Javorje), Blažene Djevice Marije (Obrov), sv. Primoža mučenika (Gradišće), sv. Marije Magdalene (Podbeže). Brojila je 1967 duša.

Župa Brezovica, osim župne crkve sv. Stjepana mučenika, obuhvaćala je crkve sv. Socerba mučenika (Artviže), ssv. Marije

25 NAR, *Acta*, 377/1934. Usp. *Bollettino del Clero della Diocesi di Fiume (Bollettino)*, I (1934.) 4, str. 1-2.

26 Izvještaj *ad limina* Antonija Santina Konzistorijalnoj kongregaciji, 1. svibnja 1936. NAR, *Ad limina*, 2, I, 3.

27 NAR, *Acta*, 462/1934.

Magdalene (Kozjane), sv. Križa (Slope), sv. Petra (Odolina), kapelu BDM Bezgrješne (Brinjščica), crkvu sv. Ludviga (Odolina), crkvu sv. Jurja (pri Tabru). Brojila je 1503 duše.

Župa Vele Mune, osim župne crkve Marije Magdalene, obuhvaćala je crkve sv. Križa na groblju i sv. Andrije apostola u Žejanama. Brojila je 1739 duša.

3.2 Osnivanje izvangradskih župa

Dvije godine nakon proširenja biskupijskih granica, riječki biskup Antonio Santin osniva četiri nove župe od kojih su čak tri pripadale kapelanijama pod riječkom jurisdikcijom od spomenutih promjena 1934. godine.

Riječki ordinarij 1. kolovoza 1936. osniva župe Matulji (Krist Kralj),²⁸ Podgrad (Sv. Ćiril i Metod),²⁹ Pregarje (Sv. Lovro)³⁰ i Slivje (Sv. Martin).³¹

Župa Matulji kreirana je dismembracijom župe Rukavac, a njezin osnutak predviđao se, kao što rekosmo, još od prve polovice dvadesetih godina 20. st. Titula Krista Kralja odabrana je zbog desetogodišnjice uspostave te svetkovine (ustanovio ju je 11. prosinca 1925. papa Pio XI. enciklikom *Quas Primas*), iako je bilo pokušaja da ju se posveti svetomu Franji Asiškome prigodom 700 godina od njegove smrti.³² Župi Matulji su, osim samoga mjesta, pripali Jušići, dio Perena, dio Kućela, te Pobri koji su do tada pripadali župi Vološko. **Brojila je 2438 duša.**

Kapelanije Podgrad i Starod pripojene su u novu župu sv. Ćirila i Metoda. Župa Podgrad nastala je cijepanjem župe Hrušica. Novoj su župi pripala mjesta Račice, Sabonje, kapelanija Starod s

28 Dekret nosi datum 1. kolovoza 1936., no broj protokola je 908/1934 jer je on sastavljen dvije godine prije toga u okviru mjera oko civilnoga priznavanja župe Rukavac čijom će se dismembracijom osnovati župa Matulji. *Isto*, 908/1934, 5.

29 Broj protokola je isti kao i kod dekreta osnutka župe Matulji 908/1934. Dekret osnutka župe Podgrad određuje titulu sv. Jakova, ali će kasnije dotadašnja titula sv. Ćirila i Metoda, kojoj je i posvećena župna crkva, i dalje biti rabljena. Vjerojatno je biskup u trenutku zadobivanja državnoga priznanja želio izbjeći imena slavenskih apostola koje fašističke vlasti nisu rado prihvaćale. *Isto*, 908/1934, 9.

30 *Isto*, 318/1936.

31 *Isto*, 319/1936.

32 *Zapisnici Vijeća za administrativne poslove biskupije*, sjednica 24. ožujka 1933.

mjestima Pavlica i Studena na Brdu. Osim župne crkve sv. Ćirila i Metoda u Podgradu, obuhvaćala je crkve sv. Jakova (Podgrad), sv. Roka (Račice), sv. Stjepana (Račice), sv. Martina (Sabonje), sv. Josipa (Starod). Brojila je 1806 duša.

Vikarijat Pregarje postao je župa sv. Lovre. Župa Pregarje nastala je cijepanjem župe Hrušice s mjestima Pregarje, Huje, Gabik, Rjavče, Prelože, Zajeljšje, Tatre i Brezovo Brdo. Osim župne crkve, obuhvaćala je crkve sv. Egidija (Prelože), sv. Barbare (Zajeljšje), Presvetoga Trojstva (Gabik), sv. Petra (Brezovo Brdo), sv. Ivana Krstitelja (Tatre), sv. Mavra (Rjavče). Brojila je 1900 duša.

Vikarijat Slivje koji je do tada pripadao župi Brezovica također postaje župom posvećenom sv. Martinu biskupu. Župi Slivje pripali su, osim same Slivje, naselja Markovščina, Skadanščina, Orehek, Mrše, Hotična, Ritomeče, Kovčice, Loče. Obuhvaćala je, osim župne crkve posvećene sv. Martinu, crkve sv. Antuna (Markovščina), sv. Bartolomeja (Orehek), sv. Pantaleona (Hotična), sv. Roka (Skadanščina) i sv. Katarine (Ritomeče). Brojila je 1138 duša.

Kada je 1929. Isidoro Sain osnovao četiri nove župe (Rukavac, Veli Brgud, Podgraje i Zagorje Sv. Martin) nije dobio i državno priznanje istih. Radi toga je Antonio Santin, zatraživši civilno priznanje župa koje je sam osnovao 1936., bio primoran isto učiniti i za one koje je osnovao njegov prethodnik, a za neke od njih sastaviti i nove dekrete.³³ U postizanju toga pravnog čina bilo je neophodno zatražiti pomoć nadbiskupa Celsa Costantinija, bivšega apostolskoga administratora Rijeke, tada na službi u Rimskoj kuriji. Problem je bio u siromaštvu dotičnih župa: dvije župe nisu mogle računati na ikakvu dotaciju, dok su ostale župe jedva dosizale dvije trećine propisane dotacije. Država je priznala župe 18. siječnja 1938., no talijanska je poslovično spora birokracija uputila rješenja sa šestomjesečnim zakašnjenjem.³⁴ Pastoral u Matuljima i Slivju zbog toga je trpio.

Nakon što je 22. siječnja 1934. sjedište općine Mošćenice premješteno u Mošćeničku Dragu talijanizirajući joj ime u Val San-

33 NAR, *Acta*, 315-317/1936. Među razlozima za to priznanje, osim kanonskih, biskup je navodio i motive nacionalnoga ponosa. Budući da se župa nalazila na istočnim granicama Italije, tvrdio je, neophodna joj je puna državna potpora. Antonio Santin Direkciji za vjerske poslove Ministarstva unutarnjih poslova, 1. kolovoza 1936. *Isto*, 908/1934, 15-18.

34 Antonio Santin Celsu Costantiniju, bez datuma. *Isto*, 566/1936, 2.

tamarina, postavilo se i pitanje osnivanja nove župe uz more. U prosincu 1934. riječki ordinarij piše župnome uredu Mošćenice tražeći mišljenje o eventualnom osnivanju župe u Dragi.³⁵ Iako su određene administrativne pripreme krajem prosinca i započete, postupak osnivanja nije doveden do realizacije zbog razloga koji nam nisu poznati.

3.3 Dekanatska podjela

Na kraju episkopata prvoga riječkoga biskupa biskupija je brojila 21 župu. S Antoniom Santinom, nakon prelaska pet župa 1934. i uspostavom novih župa 1936., dijeceza broji 30 župa podijeljenih u pet dekanata. Reorganizaciju dekanatske podjele biskup je započeo u rujnu 1935., prije samih dekreta o uspostavi novih župa.³⁶

Svećenik Hadrijan Brumen bio je dekan Vološčanskoga dekanata, Alojzij Kraševac onoga u Hrušici, Karel Jamnik u Trnovu. Gradski dekanat nije imao svoga dekana nego je bio izravno u rukama ordinarija.

Riječki dekanat brojio je župe Uznesenja Blažene Djevice Marije, sv. Romualda i Svih svetih, Bezgrješnog Začeca Blažene Djevice Marije (Gospa Lurdska), Presvetoga Otkupitelja, sv. Nikole, Gospe Karmelske (Drenova) te bolničkoga vikarijata Duha Svetoga. Vološčanski dekanat bio je sastavljen od župa sv. Ane (Volosko), Navještenja Blažene Djevice Marije (Opatija), sv. Jurja (Lovran), sv. Andrije apostola (Mošćenice), sv. Jurja mučenika (Brseč), sv. Marka evanđelista (Veprinac), sv. Luke (Rukavac), Krista Kralja (Matulji) i sv. Jeronima (Klana).³⁷

Dekanat Jelšane brojio je župe Uznesenja B.D.M. (Jelšane), Gospe Karmelske (Podgraje), Gospe Bezgrješne (Veli Brgud) s kapelanijom sv. Antuna u Zvonećima.

Dekanat Trnovo bio je sastavljen od župa sv. Petra apostola (Trnovo), Uznesenja BDM (Knežak), sv. Jelene (Zagorje Sv. Martin) i sv. Jelene (Prem).

35 Antonio Santin župnome uredu Mošćenice, 9. prosinca 1934. *Isto*, 908/1934, fasc. «Val Santamarina», 4.

36 Dekret od 1. rujna 1935. *Isto*, 715/1935.

37 *Isto*, 24/1926, 138/1927.

Dekanat Hrušica brojio je župe sv. Krševana mučenika (Hrušica), sv. Stjepana mučenika (Brezovica), sv. Nikole biskupa (Golac), sv. Martina biskupa (Vodice), sv. Marije Magdalene (Vele Mune), sv. Ćirila i Metoda (Podgrad), sv. Lovre (Pregarje) i sv. Martina biskupa (Slivje).

Kad je riječ o dekanatskoj razdiobi, valja naglasiti da je najviše promjena doživjela župa Klana. Ona je 22. siječnja 1926. odvojena od Vološćanskoga dekanata i prešla pod dekanat u Jelšanama. Vološćanski dekan Hadrijan Brumen izjavio je kako ne razumije razloge zbog kojih je to učinjeno, tim više što je župnik Klane Ivan Koruza nije želio. Tako je 30. ožujka 1927. župa opet vraćena u okvire dekanata Volosko. Antonio Santin ju je u ožujku 1935. opet planirao uvrstiti pod dekanat Jelšane.

4. Ugo Camozzo osniva nove gradske župe

Djelovanje riječkoga biskupa Uga Camozza (1938.-1947.), s obzirom na uspostavu novih župa, svodi se prvenstveno na unutargradske okvire. Njegova je velika zasluga u izgradnji župnih crkava za župe Rijeke koje su do tada bile bez sakralnoga prostora koristeći privremene i neprimjerene uvjete (Sveti Nikola i Presveti Otkupitelj).

Ugo Camozzo osnovao je 12. rujna 1939. župu sv. Antuna na Kantridi.³⁸ Potreba osnutka te župe osjećala se već jako dugo, no dugogodišnje protivljenje župnika župe sv. Nikole Ottavija Bosche priječilo je njezin nastanak.

Biskup Camozzo osnovao je 5. listopada 1941. župu Marije Pomoćnice povjeravajući pastoral salezijancima koji su još od 1934. imali novoizgrađenu crkvu.³⁹

Od župskih promjena u biskupijskome zaleđu spomenimo samo to da je biskup 8. ožujka 1939. osnovao vikarijat sv. Jurja u Ilirskoj Bistrici (župa Trnovo).⁴⁰ Radilo se o složenom problemu pastoralara za državne službenike Talijane u slovenskoj župi sv. Petra.

³⁸ *Isto, Acta* 478/1939.

³⁹ *Isto*, 204/1941.

⁴⁰ *Isto*, 107/1939.

Nakon formiranja župe Marije Pomoćnice Riječka biskupija brojila je 32 župe podijeljene u 5 dekanata. Najveća je župa brojila čak 18.000, a najmanja samo 500 duša. Biskup Camozzo pripremao se i za osnivanje drugih župa u gradu o čemu piše u izvještaju *ad limina* Svetoj Stolici iz studenoga 1941.:

“S obzirom na konfiguraciju Rijeke i rastući broj njezinih građana, smatram nužnim daljnje osnivanje župa. U tom se smislu razmišlja i pripravlja teren. U provinciji bi bila potrebna nova crkva u Jurdanima i Mošćeničkoj Dragi; druge su župe dobro providene.”⁴¹

Ratne neprilike, kapitulacija Italije 8. rujna 1943. i dolazak njemačke vlasti u tome su ga spriječile. Ni svršetak rata u svibnju 1945. nije omogućio bolje uvjete za osnutak župa.

Nakon konačnog dogovora o pripadnosti Rijeke Hrvatskoj i Jugoslaviji 1947., zadnji talijanski biskup grada svetoga Vida odlazi u Italiju 3. kolovoza 1947.

Zaključak

U crkvenom je pogledu grad Rijeka dočekaio dvadeseto stoljeće sa samo jednom gradskom župom. Pastoral 45.000 stanovnika bilo je teško ostvarivati sa župnom crkvom u središtu grada, za razliku od novih četvrti koje su nicali zapadno i sjeverozapadno od gradskoga središta. Tijekom talijanske uprave u prvom redu politički razlozi potaknuli su cijepanje starodrevne župe Uznesenja Marijina sve kako bi se došlo do stvaranja samostalne biskupije u Rijeci, gradu koji je do tada pripadao senjsko-modruškome biskupu.

Od 1920. Rijeka dobiva talijanskoga apostolskoga administratora čime je izuzeta od vlasti senjsko-modruškoga biskupa. Jurisdikcija apostolskoga administratora Rijeke i predgrađa proteže se, osim na riječku, i na župu Drenova. Apostolski administrator Celso Costantini, nakon što je od Konzistorijalne kongregacije dobio dozvolu dismembracije riječke župe, i sam pripravlja dekret čija će realizacija međutim biti spriječena nepovoljnom političkom situacijom u samome gradu. Njegov nasljednik Isidoro Sain 16. srpnja 1923.

41 Izvještaj *ad limina* Uga Camozza, studeni 1941. NAR, *Ad limina*, 3, pogl. III, t. 20, str. 3-4.

cijepa središnju župu i stvara četiri nove župe. Ustanovljene su župe Svih svetih, Bezgrješnog Začeca Blažene Djevice Marije, Presvetoga Otkupitelja i svetoga Nikole.

Papa Pio XI. 25. travnja 1925. osniva Riječku biskupiju kojoj je pripalo šesnaest župa koje su se nalazile na teritoriju Kvarnerske provincije. Dotadašnjoj riječkoj apostolskoj administraturi koja se prostirala nad šest župa, pribrojeno je još deset župa: iz Tršćansko-koparske biskupije 7 i iz Ljubljanske biskupije 3. Osim apostolske administrature Rijeke, riječ je o župama Prem, Trnovo (Ilirska Bistrica) i Knežak iz Ljubljanske biskupije koje su sačinjavale dekanat Trnovo-Bistrica; župe Jelšane, Klana, Veprinac, Brseč, Mošćenice, Lovran i Volosko iz Tršćansko-koparske biskupije. Biskup Isidoro Sain u Opatiji 22. studenoga 1926. osniva župu Navještenja BDM, a 15. siječnja 1929. nove župe u Brgudu, Rukavcu, Podgrajama i Zagorju.

Tijekom episkopata Antonija Santina dotadašnjom 21 župom riječke biskupije pridodaju se nove. Konzistorijalna kongregacija 28. travnja 1934. mijenja granicu između Tršćansko-koparske i Riječke biskupije tako da Rijeci priključuje župe Brezovica (sv. Stjepana mučenika), Golac (sv. Nikole), Vodice (sv. Martina), Hrušica (sv. Krševana), Vele Mune (sv. Marije Magdalene) i kapelanije Slivje (Sv. Martina), Podgrad (S. Jakova), Pregarje (Sv. Lovre), Starod (sv. Josipa). Riječki ordinarij Antonio Santin 1. kolovoza 1936. osniva župe Matulji (Krist Kralj), Podgrad (sv. Ćiril i Metod), Pregarje (sv. Lovro) i Slivje (sv. Martin).

Za episkopata posljednjega talijanskog biskupa Rijeke Uga Camozza osnivaju se gradske župe sv. Antuna na Kantridi 12. rujna 1939. i Marije Pomoćnice 5. listopada 1941. Time se broj župa Riječke biskupije na kraju razdoblja talijanske uprave popeo na 32.

PRILOG

Dekret dismembracije župe Uznesenja Marijina i osnivanja četiriju novih župa u gradu Rijeci, 16. srpnja 1923.

D. Isidorus Maria Sain

Abbas O.S.B.

Administrator Apostolicus civitatis Fluminis

Decretum

dismembrationis Paroeciae M.M.V. Assumptae et erectionis quatuor novarum Paroeciarum in civitate Fluminis

In nomine Sanctissimae et Individuae Trinitatis. Amen.

Sacra Consistorialis Congregatio pro pastoralis quam gerit in bonum animarum sollicitudine die 16 Junii anno 1920, ad Ill.mum D. Rev.mum D. Celsum Costantini, praedecessorum Nostrum in Administratione Apostolica huius civitatis, hoc misit venerabile Rescriptum:

„Quum in civitate Fluminis eiusque suburbiis, praeter parvam illam quae Drenova vocatur, una tantum habeatur paroecia, plus quam 46 millibus inhabitantibus constans, bonum animarum requirit ut divisio aliqua fiat, quo spirituali fidelium curae melius consulatur.

His itaque aliisque inspectis quae ad S. Sedem delata sunt, facultas fit, ut dictam paroeciam dividere et dismembrare possis paroecias erigendo, prout adiuncta loci, temporis, et reddituum suaserint, atque pro tuo prudenti arbitrio, servatis in reliquo de iure servandis“.

Nos itaque huic venerabili Rescripto ea qua decet observantia et reverentia obtemperantes, facultate Nobis in parte qua fungimur concessa, attento can. 1427 et cauto praescripto can. 1428, paroeciam B.M.V. Assumptae, dividere et dismembrare duximus prouti praesentium tenore dividimus et dismembramus, ipsam congruis finibus delimitantes et novas quatuor in ipsius territorio paroecias erigentes, nempe:

Paroecia *Omnium Sanctorum* pro suburbio vulgo Cosala, quae his limitibus continetur, videlicet: Colle Calvario a parte septemtrionali ab extrema domo N. 38 signata; nova via ibidem ultra Aedicu-

lam S. Sepulchri sternenda cum domo N. 216 distincta; eademque via per villam Reginae Margheritae producenda usque ad viam Bellaria, esclusa domo N. 2 notata eiusdem viae; via Belvedere usque ad occursum viae Valscurigne et semitae montis Rastocine; ipsa semita deinde linea recta usque ad fines suburbii, Drenova-Cosala tendenda, ubi domus est N. 77. (exclusive); finibus denique suburbii, Drenova-Cosala usque ad flumen Oeneum.

Paroecia *B.M.V. Immaculatae*, quae sequentibus finibus circumscribitur: a mari in linea recta usque ad viam Zara; via Zara, via Ciotta tractu viae Pomerio ad viam Colombo; tractu viae Buonarroti usque ad domum N. 18 signatam; futura via, quae producet post hanc domum usque ad occursum viae Valscurigne; tractu viae Valscurigne quae vergit ad civitatem; Via Manzoni tractuque usque ad ripam occidentalem Molo Genova.

Paroecia *Ss.mi Redemptoris* quae his terminis continetur; limite occidentali Paroeciae Omnium Sanctorum usque ad domum N. 77 Drenova exclusam; linea limitari suburbii Drenova usque ad semitam quae ducit ad Aediculam B. Mariae Virg. in Scurigne; tractu eiusdem semitae usque ad viam Scurigne; sub aquaeductu Ruievizza usque ad semitam quae transit ad occidentem domus N. 125-V Plasse-Scurigne inferioris; hac semita quae ab oriente domus N. 131 exclusive et ab occidente domorum N.N. 136 et 138 signatarum usque ad viam quae ad occidentem circumit Monasterium Monalium O.S.B., ipsaque via usque ad viam Istria; tractu viae Istria usque ad viam Torretta; Via Torretta usque ad portum Petrolio.

Paroecia *S. Nicolai* quae hisce finibus concluditur: mari; limitibus paroeciae Ss.mi Redemptoris; limitari linea suburbii Drenova, et limite veteri Civitatis.

Porro in ichonografia topographica huic allegata Decreto fines unicuique paroeciae assignati describuntur, adiecta pro opportunitate fidelium aliqua modificatione.

Novis Igitur Paroeciis suis finibus ita assignatis, Paroecia B. Mariae V. de Drenova, limitibus Paroeciarum Omnium Sanctorum, Ss.mi Redemptoris, et S. Nicolai nec non finibus Civitatis circumscripta manet.

Hoc pariter Decreto pro qualibet ex quatuor paroeciis noviter erectis Beneficium in perpetuum erigimus. Uniuscuiusque vero Beneficii Paroecialiis dos, ad normam can. 1410, ex iuribus stolae secundum localem taxationem constituitur et ex annuo redditu, quem Communitas Fluminis persolvendum se legali modo obstrinxit.

Paroeciae noviter erectae, iuxta can. 454 § 3 inamovibiles sunt, excepta Paroecia B.M.V. Immaculatae quam, attentis can. 454 § 5, 456-630-631, parrocho ex P.P. Capuccinorum familia concedendam esse decrevimus.

Item istae paroeciae, ad normam iuris, attentis praesertim can. 1444-1450, sunt liberae Ordinarii collationis.

Aedificandis quam primum novis paroecialibus Ecclesiis ex fidelium oblationibus et ex Gubernii praestantibus dabitur opera. Attamen, ne animarum cura detrimentum diutius patiatur, officia Paroecialia ad mentem can. 1426 in vicinioribus Ecclesiis seu cappellis ad tempus exercebuntur, prout Administrator Apostolicus singulis singula erit assignaturus.

Hoc decretum manu nostra subscriptum et sigillo Officii Nostri obsignatum, Cancellarius ad hoc specialiter per Nos Deputatus omnibus quorum interest comunicandum curabit.

Datum Flumine, die 16 Julii 1923.

D. Ididorus M.a Sain
Abbas O.S.B.

Administrator Apostolicus Fluminis

D. Joannes Podboj
Cancellarius

Dekret osnivanja župe Opatija, 22. studeni 1926.

Isidorus M. Sain O.S.B.

Dei et Apostolicae Sedis gratia

Episcopus Fluminensis

Decretum

Erectionis Paroeciae Annuntiationis B.M.V.

Abbatiae-Apriani

Pastoralis sollicitudo jure meritoque exposcit a Nobis ut animarum saluti, curae Nostrae commisarum, meliori atque efficaciori qua fieri potest ratione, consulatur. Perpendentes igitur quod territorium dioecesis Nostrae, «ABBAZIA» nuncupatum quod partim ad paroeciam Voloscae, partim ad paroeciam Apriani pertinet, postremis hisce temporibus habitantium numero aedificiorumque plurimum auctum sit, quodque inibi convenienter provideri minime possit; Nos tenore praesentis Decreti, auctoritate ordinaria a C. J. C. ca. 1427 Nobis concessa, atque Rescripto S. Congregationis Concistorialis d.d. 4 Mai 1926 N. 371/26 muniti, praedictum territorium cum Ecclesiam Annuntiationis B. Mariae V. a paroeciis Voloscae et Apriani seiungimus, atque in novam paroeciam erigimus erectamque declaramus, eamque vigore eiusdem Rescripti Patribus Ordinis Sancti Benedicti Congregationis Olivetanorum regendam tradimus.

Ne ullus autem detur ambigendi locus, eoque minus litium occasio, eandem paroeciam, audita tum parochi Voloscae tum Administratoris paroecialis Apriani praesenti sententia, hisce limitibus circumscriptam volumus, videlicet: ab oriente torrente «Tomasevac» et domo signata numero 336, quam paroeciae Voloscae assignamus; ex parte septemptrionali ab eodem torrente ad gradum altitudinis 131 linea recta ad originem torrentis «Vrutki», hincque directo pariter ad mare usque producta iuxta locum «Punta Colova» appellatum, ex parte occidentali limites signat; ad austrum demum mare ipsum terminum constituit.

Porro quo clarius pateant eiusdem paroeciae fines, ichonographiam topographicam praesenti Decreto allegari volumus.

Quibus positis, cum coemeterium Abbatiae in territorio Voloscae situm maneat, declaramus idem utrique paroeciae comune, adeo ut suo quisque Parochus plenissimo jure in proprios defunctos gaudeat, etiamsi in nosocomio Voloscano, aut domibus infirmis curandis designatis, decesserint.

Paroeciae noviter erectae beneficium ad normam Canonis 1410 ex juribus stollae secundum localem taxationem constituitur, et ex annuo stipendio singulis parochis a R. Gubernio assignato. Ipsamque Ecclesiam paroecialem nulli juris patronatus servituti subiectam esse, sed ad liberam nostram et successorum Nostrorum collationem et provisionem, servata forma a sacris Canonibus praescripta, spectare et pertinere decernimus.

Donec paroecialis Ecclesia Annuntiationis Beatae Mariae Virginis perficiatur, sacrae functiones aliaque munia paroecialia peragentur in Ecclesia Sancti Jacobi Apostoli, cuius titulum abbatialem, vigore Bullae institutionis novae dioeceseos Episcopus Fluminensis assumere potest.

Hoc Decretum manu Nostra subscriptum ab sigillo Offici Nostris obsignatum, Cancellarius ad hoc specialiter per Nos deputatus omnibus quorum interest comunicandum curabit.

datum Flumine ex Curia Episcopali
die 22 Novembris anno Domini 1926

Isidorus E. pus O. S. B.

Sac. Johannes Podboj cancellarius

*Dekret osnivanja župa Podgraje, Zagorje, Brgud i Rukavac,
15. siječnja 1929.*

Isidorus M. Sain O.S.B.

Dei et Apostolicae Sedis gratia

Episcopus Fluminensis

Abbas perpetuus S. Jacobi Ap. de Abbatia

Decretum Erectionis

Feliciter peracta, Dei adiuvante gratia, totius dioecesis Nostrae canonica visitatione, pro pastorali munere ad maiorem Dei gloriam, bonum animarum, atque eiusdem dioecesis decus, opportunum ducimus novas paroecias erigere, uti praesentis tenore Decreti erigimus, videlicet:

Ecclesiam Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo loci «Podgraje» sub eodem titulo, servatisque praesentis Vicariatus limitibus.

Ecclesiam Sanctae Helenae loci «Sagoria» sub eodem titulo eisdemque limitibus quibus nunc Vicariatus gaudet.

Ecclesiam Sancti Nicolai loci «Bergut» quam a paroecia Jelsanensi subtrahimus, adsignantes ei limites quibus praesens Capellania constat, et Capellanium s. Antonii de «Suonecchia».

Ecclesiam Sancti Lucae Ev. loci «Ruccavazzo» iam a paroecia Castuana separatam ob novos politici territorii fines, cui limites adsignamus quibus praesens Cappellania constat.

His paroeciis noviter erectis beneficium ad normam Can. 1410 ex iuribus ex iuribus stolae secundum localem taxationem constituitur et ex annuo stipendio singulis paroeciis a R. Gubernio assignato. Ipsas Ecclesias paroeciales nulli iurispatronatus servituti subiectas esse, sed ad liberam Nostram et Successorum Nostrorum collationem et provisionem, servata forma a Sacris Canonibus praescripta, spectare et pertinere decernimus, tribuentes illis iura omnia et privilegia quae paroecialibus Ecclesiis de iure competunt.

Sacerdotibus praedictis Ecclesiis nunc praepositis, facultates ad munus pastorale rite obeundum necessarias ad normam SS. CC.

conferimus statuentes ut singuli deinceps Ecclesiam sibi creditam regant et gubernent ut Administratores paroeciales.

Hoc decretum manu nostra subscriptum et sigillo Officii Nostri obsignatum, Cancellarius ad hoc specialiter per Nos Deputatus omnibus quorum interest comunicandum curabit.

Datum Flumine ex Curia Episcopali
Die 15 Januarii anno Domini 1929

Isidorus M. Sain O.S.B. Episcopus

Can. Johannes Podboj
cancellarius

Dekret osnivanja župe Matulji, 1. kolovoza 1936.

Antonius Santin

Dei et Apostolicae Sedis gratia

Episcopus Fluminensis

Abbas Sancti Jacobi de Abbazia

Pastoralis sollicitudo iure meritoque exposcit a Nobis ut animarum salutis curae Nostrae commissarum, meliori atque efficaciori qua fieri potest ratione, consulatur. Perpendentes igitur quod paroecia Ruccavazzo noncupata postremis hisce temporibus habitantium numero aedificiorumque plurimum aucta sit, quodque inibi ob locorum distantiam, nimiasque difficultates conveniendi ad Ecclesiam paroecialem fidelium spirituali bono provideri minime possit, Nos tenore praesentis Decreti, auctoritate Nostra ordinaria, ad normam Can. 1427, praedictam paroeciam in duas partes dividimus atque pagos Mattuglie, Giussici, Pereni (partim), Cucelli (partim) necnon Pobri (segregantes hunc pagum a paroecia Voloscae) in novam paroeciam erigimus erectamque declaramus.

Paroecialis Ecclesia erit nova ecclesia Christo Regi dicata atque ecclesiastica domus pro parochia prope dictam ecclesiam a municipali potestate quam primum aedificabitur, interimque apta domus aere publico conducetur.

Ne ullus autem detur ambigendi locus eandem paroeciam, auditis Capitulo, parochia et vicario oeconomio paroeciae Ruccavazzo hisce limitibus circumscripam volumus, videlicet: amplecentem territorium fractionum (pagorum) Mattuglie, Giussici, Pobri, Pereni cum domibus Nr. 1,2,3,4,5,6,8...31, 76,77,80,82...86, 89,91, 92, 97, 98, 100, 101, 102, 104...107, 109, 111...114, 116, 117, 119...121, 123, 124, 127, 130...133, 135, 136, 137, 139...141, 143...149, 154...162, et Cucelli (Smogori) cum domibus Nr. 88, 89, 98, 99, 100.

Porro qo clarius pateant eiusdem paroeciae fines, ichonographiam topographicam praesenti Decreti allegari volumus. Paroeciae noviter erectae beneficium ex congrua legali constituitur, quae post post civilem adprobationem et consensum a R. Gubernio assignabitur.

Hoc decretum manu Nostra subscriptum et sigillo Nostro ob-signatum cancellarius omnibus quorum interest communicandum curabit.

Datum Flumine, ex Aedibus Nostris Episcopalibus, die 1 Augusti 1936.

Antonius
Episcopus

Can. Joannes Poggi
Cancellarius

Dekret osnivanja župe Slivje, 1. kolovoza 1936.

Antonius Santin

Dei et Apostolicae Sedis gratia

Episcopus Fluminensis

Abbas Sancti Jacobi de Abbatia

Pastoralis sollicitudo iure meritoque exposcit a Nobis ut animarum saluti curae Nostrae commissarum, meliori atque efficaciori qua fieri potest ratione, consulatur. Perpendentes igitur quod vicariatus dioecesis Nostrae Sliviae noncupatus quod ad paroeciam Bresovizza pertinet, ob locorum distantiam, vastitatem et difficultates territorii convenienter provideri non possit nisi inibi sacerdos potestate et iuribus parochi sedem habeat, Nos praesentis Decreti, auctoritate Nostra ordinaria, ad normam Can. 1427, auditis Capitulo et administratore paroeciae Bresovizza vicariatum Sliviae a laudata paroecia seiungimus et in novam paroeciam erigimus erectamque declaramus.

Nos novam paroeciam limitibus veteris vicariatus Sliviae circumscripam volumus, videlicet amplectentem territorium fractionum (pagorum) Slivia, Marcossina, Scadanscina, Orecca, Mersane, Coticina, Ritomece, Calcizze et Locegrande.

Porro quo clarius pateant eiusdem paroeciae fines iconographiam topographicam praesenti Decreti allegari volumus.

Ecclesiis paroecialis et domus canonice erunt Ecclesia S. Martini Episcopi et domus vicariatus in Slivia. Paroeciae noviter erectae beneficium ex contributionibus familiarum fidelium, nempe 18 quintalium frumenti, 15 quin. siliginis et 15 quin. avenae, necnon ex supplemento congruae legalis a R. Gubernio adsignandae constituitur.

Hoc decretum manu Nostra subscriptum et sigillo Nostro ob-signatum, cancellarius omnibus, quorum interest, communicandum curabit.

Datum Flumine, ex Aedibus Nostris Episcopalibus, die 1 Augusti 1936.

Antonius
EpiscopusCan. Joannes Poggi
Cancellarius

Dekret osnivanja župe Podgrad, 1. kolovoza 1936.

Antonius Santin

Dei et Apostolicae Sedis gratia

Episcopus Fluminensis

Abbas Sancti Jacobi de Abbatia

Pastoralis sollicitudo iure meritoque exposcit a Nobis ut animarum saluti curae Nostrae commissarum, meliori atque efficaciori qua fieri potest ratione, consulatur. Perpendentes igitur quod vicariatus dioecesis Nostrae Castrumnovum (Castelnuovo d'Istria) noncupatus, quod ad paroecia Crusizza pertinet, ob locorum distantiam, vastitatem et difficultates territorii convenienter provideri non possit nisi inibi sacerdos potestate et iuribus parochi sedem habeat, Nos praesentis Decreti, auctoritate Nostra ordinaria, ad normam Can. 1427, auditis Capitulo et Parocho paroeciae Crusizza vicariatum Castrinovi (Castelnuovo d'Istria) a laudata paroecia seiungimus et in novam paroeciam S. Jacobi Apostoli erigimus erectamque declaramus.

Nos novam paroeciam limitibus veteris vicariatus Castrinovi circumscripam volumus, videlicet amplectentem territorium pagorum et fractionum Castelnuovo d'Istria, Racizze, Sabogna et cappellaniae Starada cum pagis Paolizza et Studena in Monte. Porro quo clarius pateant eiusdem paroeciae fines iconographiam topographicam praesenti Decreti allegari volumus.

Ecclesiis paroecialis et domus canonice erunt Ecclesia Ss. Cyrilli et Methodii Episc. et domus vicarialis Castelnuovo d'Istria. Paroeciae noviter erectae beneficium ex contributionibus familiarum fidelium, nempe 17.51 Hectolitr. frumenti, 8.66 Hectolitr. avenae et 35 Hectolitr. avenae, spectantem usque modo ad parochum Crusizze, necnon ex supplemento legalis a R. Gubernio adsignandae constituitur.

Hoc decretum manu Nostra subscriptum et sigillo Nostro ob-signatum, cancellarius omnibus, quorum interest, communicandum curabit.

Datum Flumine, ex Aedibus Nostris Episcopalibus, die 1 Augusti 1936.

Antonius
Episcopus

Can. Joannes Poggi
Cancellarius

Dekret osnivanja župe Pregarje, 1. kolovoza 1936.

Antonius Santin
Dei et Apostolicae Sedis gratia
Episcopus Fluminensis
Abbas Sancti Jacobi de Abbazia

Pastoralis sollicitudo iure meritoque exposcit a Nobis ut animarum saluti curae Nostrae commissarum, meliori atque efficaciori qua fieri potest ratione, consulatur. Pependentes igitur quod vicariatus dioecesis Nostrae Pregara noncupatus quod ad paroeciam Crusizza pertinet, ob locorum distantiam, vastitatem et difficultates territorii convenienter provideri non possit nisi inibi sacerdos potestate et iuribus parochi sedem habeat, Nos tenore praesentis Decreti, auctoritate Nostra ordinaria ad normam Can. 1427, auditis Capitulo et Parocho Crusizzae vicariatum Pregarae a laudata paroecia seiungimus et in novum paroeciam erigimus erectamque declaramus.

Nos novam paroeciam limitibus veteris vicariatus Pregarae circumscripam volumus, videlicet amplectentem territorium pagorum seu fractionum Pregarae, Cuie, Gabrega, Eriacci, Prelose, Saielse, Tatre e Bresovobrd. Porro quo clarius pateant eiusdem paroeciae fines iconographiam topographicam praesenti Decreti allegari volumus.

Ecclesiis paroecialis et domus canonice erunt: Ecclesia S. Laurentii M. et domus vicariatus in Pregara.

Paroeciae noviter erectae beneficium ex contributionibus familiarum fidelium, nempe 20 quintalium avenae, 20 quin. siliginis et 5 quin. frumenti, necnon ex supplemento congruae legalis a R. Gubernio adsignandae constituitur.

Hoc decretum manu Nostra subscriptum et sigillo Nostro ob-signatum, cancellarius omnibus, quorum interest communicandum curabit.

Datum Flumine, ex Aedibus Nostris Episcopalibus, die 1 Augusti 1936.

Antonius
Episcopus

Can. Joannes Poggi
Cancellarius

Dekret osnivanja župe Sv. Antuna Padovanskoga, 12. rujna 1939.

Hugo Camozzo
Dei et Apostolicae Sedis gratia
Episcopus Fluminensis
Abbas Sancti Jacobi de Abbazia

Est in paroecia S. Nicolai Flumine pars territorii sic dicta Borgomarina quae ultimis praesertim temporibus magnum multitudinis incrementum cepit. Incolae, qui tantum cum difficultate ad ecclesiam paroecialem accedere possunt, pluries preces adhiberunt, ut eorum territorium a paroecia S. Nicolai dismembraretur et in nova paroecia erigeretur.

Voto eorum assentientes, pastoralis sollicitudine pulsati, meliori modo animarum illius territorii bono spirituali subvenire cupientes, facultate Nostra Ordinaria vi Can. 1427, auditis Capitulo Cathedrali et iis, quorum interest, territorium Borgomarina et adjacentia in civitate Fluminensi existentia a paroecia erigimus, cuius fines erunt limites opificii Cantieri Riuniti del Quarnaro quod territorium erit novae

paroeciae a mari usque ad lineam ferream in parte septentrionali, linea ferrea usque ad fossam quae attingit particellam catastalem n. 2757, haec fossa usque ad litem dividendum regna Italiae et Jugoslaviae et deinde limes comunitatis Fluminensis.

Quo clarius pateant novae paroeciae titulum habeat S. Antonii Patavini ab ecclesia S. Antonii ini existente, quae proinde ecclesia erit paroecialis.

Obtemperantes praescriptioni Iuris Canonici (Can. 1427 § 3) noviter sic erectae paroeciae congruam portionem assignamus annuam retributionem quam persolvendam deliberatione Nr. 273 dd. 18 Martii anni 1939 munifice se obligant Comunitas Fluminensis. Si autem parochus propter populi multitudinem aliasve causa non potuerit, iudicio Ordinarii, solus convenientem curam gerere paroeciae et proinde oportuerit provideri per vicarios cooperatores, Nobis et Nostris legitimis successoribus ius reservamus dare, Nostra auctoritate propria, parochus (pro tempore) unum vel plures vicarios cooperatores, et, pro Nostro prudenti arbitrio, praedictis vicariis partem congruae paroecialiae assignandam determinare. Hoc decretum manu Nostra subscriptum et sigillo officii Nostri obsignatum, Cancellarius Noster omnibus quorum interest comunicandum curabit.

Datum Flumine, e Nostris Aedibus Episcopalibus

Die 12 septembris anni Domini 1939.

Hugo Camozzo

*Dekret osnivanja riječke župe Marije Pomoćnice,
5. listopada 1941.*

Hugo Camozzo
Dei et Apostolicae Sedis gratia
Episcopus Fluminensis
Abbas Sancti Jacobi de Abbazia

Ubi parochi propter amplitudinem territorii vel Christifidelium numerum munere pastorali opportune exercere non possunt, ius est Ordinarii (can. 1427) paroeciarum territorium dismembrare et novas erigere.

Paroeciae SS. Mi Redemptoris in civitate Fluminensi tanta est Territorii latitudo, ut in ecclesiam paroecialem fideles pro divinis officiis audiendis et percipiendis Sacramentis commode accedere non possunt.

Magnus est etiam paroecianorum numerus, quorum bono spiritali nec per vicarios Cooperatores consuli rite quaet.

Propositum idcirco est, ut territorium existens prope Ecclesiam B.M.V. Christianorum Auxiliatricis Piae Solicitudinis Salesianae ad hac paroecia distraheretur et nova paroecia constitueretur, cui tribueretur etiam pars septentrionalis paroeciae S. Nicolai Flumine, quo prestantius huius partis incolis consuli possit.

Quare, ad incrementum religionis et ad maius animarum bonum, auditis Nostro Capitulo et iis, quorum interest, scilicet parochis SS. Redemptoris et S. Nicolai, praesentibus Litteris, obtento a Sancta Sede indulto rescripto diei 21 Julii 1941 N. 3067/41, dismembrantes territorium paroeciarum SS. mi Redemptoris et S. Nicolai in civitate Fluminensi, novam paroeciam erigimus, quae pleno iure Societatis Salesianae unita erit.

Novae paroeciae fines erunt:

Via Fratelli Branchetta-Cardo-Pasubio-Valscurigne-Gorizia-Pola, inde linea ad Omnium Sanctorum paroeciae fines, nec non paroeciae B.M.V. de Monte Carmelo ducitur, et sic usque ad veteres Jugoslavici regni terminos, per ipsos autem ac S. Joannis Baptistae transitum. Illim recta linea ad septentrionalem partem Monasteriotti

proprietas prosequitur, exinde vero ad viam Reginaldi Giuliani ac per ipsam viam et eiusdem continuationem (iam in tipographica iconografia descriptum) usque ad viam Fratelli Branchetta.

Quo clarius pateant novae paroeciae fines praesenti decreto adnectitur topographica iconografia.

Statuimus praeterea ut nova paroecia titulum habeat B.M. Virginis Christianorum Auxiliatricis ab ecclesia huius tituli Societatis Salesinae. Congruam portionem assignamus eleemosynas et oblationes certas et incertas curae a Sacris Canonibus concessas et permissas.

Hoc decretum manu nostra subscriptum et sigillo Officii Nostri obsignatum, Cancellarius Noster omnibus quibus interest communicandum curabit.

Datum Flumine, e Nostris Sedibus Episcopalibus
die externae Solemnitatis S. Rosarii, 5 octobris 1941.

Hugo Camozzo
Episcopus

Riassunto

Con il distacco della città di Fiume dalla giurisdizione del vescovo croato di Senj nel 1920, l'autorità dell'amministratore apostolico di Fiume e del suburbio si estende su due parrocchie, quella dell'Assunta e quella di Drenova (Madonna del Carmelo).

Il decreto dell'amministratore apostolico Isidoro Sain O.S.B. sullo smembramento della parrocchia dell'Assunta reca la data del 16 luglio 1923. Si istituivano le nuove parrocchie di Tutti Santi, dell'Immacolata, del SS. Redentore e di S. Nicolò. Il provvedimento rispondeva ai bisogni della città con un numero che superava i 45.000 abitanti che non potevano essere curati con un'unica parrocchia. Tre nuove parrocchie erano prive di chiese parrocchiali con spazi di culto provvisori.

La diocesi di Fiume, eretta con la bolla *Supremum pastorale munus* del 1925, venne costituita da 16 parrocchie appartenenti all'amministrazione apostolica di Fiume (6), alla diocesi di Trieste-Capodistria (7) e alla diocesi di Lubiana (3). Successivamente il primo vescovo di Fiume Isidoro Sain forma le parrocchie ad Abbazia, Rukavac, Veli Brgud, Rodgraje e Zagorje.

Durante l'episcopato del vescovo Antonio Santin vengono estesi i confini della diocesi ai comuni di Materija e Podgrad che fino ad allora appartenevano al vescovo di Trieste-Capodistria il che porta sotto la giurisdizione fiumana altre 5 parrocchie (Brezovica, Golac, Vodice, Hrušica, Vele Mune). Con la successiva creazione di parrocchie a Mattuglie, Podgrad, Pregarje e Slivje, il numero di parrocchie della diocesi fiumana cresce fino a raggiungere ben 30 parrocchie.

Con l'ultimo vescovo italiano di Fiume, Ugo Camozzo, si creano altre due parrocchie in città ossia quella di Sant'Antonio e quella di Maria Ausiliatrice.

Parole chiave: , amministrazione apostolica di Fiume, diocesi di Fiume, Isidoro Sain, Antonio Santin, Ugo Camozzo.

